

Aan de leden van de vaste commissie voor justitie en veiligheid in de
Tweede Kamer

VluchtelingenWerk Nederland
Postbus 2894
1000 CW Amsterdam
Telefoon (020) 346 72 00
Helpdesk (020) 346 72 50
Fax (020) 617 81 55
www.vluchtelingenwerk.nl
info@vluchtelingenwerk.nl

Datum 27 januari 2022
Betreft Brief VluchtelingenWerk Nederland t.b.v. het schriftelijk overleg over
de JBZ Raad van 3 en 4 februari 2022
Ons kenmerk O.2.2.22-017.MK

Geachte woordvoerders,

Op 1 februari a.s. staat de inbreng geagendeerd voor het schriftelijk overleg over de JBZ Raad van 3-4 februari. Wij willen in dit verband onze grote zorgen uitspreken ten aanzien van de steeds hardere opstelling van EU-lidstaten jegens vluchtelingen en asielzoekers. De huidige praktijk van illegale pushbacks, de aanhoudende erbarmelijke omstandigheden in kampen en detentiecentra, en de intimidatie en criminalisering van hulpverleners omwille van de *search and rescue* operaties die zij uitvoeren zijn onverenigbaar met Europese en internationale wetten en verdragen. Door het onvermogen van EU-lidstaten om te zorgen voor goed functionerend beleid dat mensenrechten respecteert is migratie inmiddels dé achilleshiel van Europa geworden. Wij hopen van harte dat een nieuw kabinet zich hard wil maken voor het respecteren van vluchtelingenbescherming en een vuist maakt tegen de huidige erosie van Europese waarden en verdragen.

Illegale pushbacks zorgen voor grove mensenrechtenschendingen

Aan de grenzen van de EU is er sprake van een systematische praktijk van illegale pushbacks. Deze schendingen van internationaal en Europees recht zijn de afgelopen tijd fors toegenomen. Medio 2021 berichtte [the Guardian](#) dat lidstaten sinds het begin van de coronapandemie ruim 40.000 vluchtelingen en migranten illegaal teruggeduwd hebben, waarbij 2.000 doden zijn gevallen. [NRC](#) berichtte op 27 december jl. dat pushbacks 'genormaliseerd' worden en Europese waarden verder afkalven. Het uitvoeren en normaliseren van pushbacks is schokkend en Europa onwaardig. Het is niet normaal dat EU-lidstaten deze illegale mensenrechtenschendingen met soms fatale afloop uitvoeren, faciliteren, goedpraten of hiervan weggijken. De gedetailleerde verslagen van bijvoorbeeld [Aegean Boat Report](#) van pushbacks voor de Griekse kust waarbij mensen (recent nog een groep van 25, waarvan 17 kinderen) op vlotjes de open zee op worden 'geduwd' zijn huiveringwekkend. Dit geldt ook voor de wreedheden jegens vluchtelingen en migranten in Libische detentiecentra, gefaciliteerd door de [Libische kustwacht](#) met EU-fondsen of de [schokkende beelden](#) van hevige mishandelingen door Kroatische grenswachten.

Recent dieptepunt is de situatie aan de [Pools-Wit Russische grens](#) waar minstens 13 mensen, waaronder een baby en zwangere vrouw, zijn overleden door bevriezing en uitputting als gevolg van pushbacks door EU-lidstaat Polen. Het werkelijke aantal doden

ligt waarschijnlijk hoger: er zijn nog vele vermisten. De getuigenissen en [rapportages](#) van onze partners over uitgeputte en kwetsbare mensen die een afgegrensd bos worden ingeduwd met temperaturen van -15°C zonder enige vorm van hulp zijn zeer aangrijpend.

De Europese Commissie start om politieke motieven geen inbreukprocedure tegen o.a. lidstaat Polen. In plaats daarvan is er een 'pakket noodwetgeving' afgekondigd voor de duur van zes maanden. In de plannen van de Europese Commissie kunnen mensen slechts nog bescherming aanvragen bij 'speciale grensposten' in Polen. Dit gaat voorbij aan de feitelijke situatie. In de praktijk laten Wit-Russische grenswachten mensen immers niet toe bij officiële grensposten; de Poolse pushbacks worden op deze wijze *de facto* gelegaliseerd. Overigens is de situatie inmiddels gede-escaléerd en is er geen enkele grond voor deze ingrijpende noodmaatregelen die het recht op bescherming in de EU uitholt. Wij verwijzen naar ons [gezamenlijke statement](#) met meer dan 100 organisaties met een oproep om het recht op asiel in de EU te respecteren en mensen die nog vast zitten in het grensgebied onmiddellijk toe te laten voor humanitaire hulp en bescherming.

Het regeerakkoord zwijgt

Ondanks bovenstaande staat in het nieuwe regeerakkoord niets over pushbacks. Het akkoord spreekt van inzet op een effectief en menswaardig Europees asielbeleid maar legt de nadruk op het 'beschermen van grenzen' tegen 'irreguliere migratie'. Dit roept vragen op over de positie van asielzoekers en vluchtelingen. Zij beschikken immers vaak niet over visa wegens gebrek aan veilige, legale routes en de EU houdt dat in stand. Het Vluchtelingenverdrag stelt duidelijk dat een 'irreguliere grensoversteking' niet kan worden tegengeworpen aan mensen op de vlucht. Vluchten en vervolgens om bescherming vragen is legaal. Ook de Schengengrenscodex stelt duidelijke waarborgen voor mensen die asiel aanvragen. Duitsland heeft in het recente coalitieakkoord wél een ferm statement opgenomen ('*Wir wollen die illegalen Zurückweisungen und das Leid an den Außengrenzen beenden*').

VluchtelingenWerk meent dat een ferm statement tégen de illegale praktijk van pushbacks nodig is, zoals de nieuwe Duitse regering recent deed in het coalitieakkoord. Om een geloofwaardige vuist te maken tegen pushbacks, zal een nieuw kabinet het frame (grenzen beschermen tegen irreguliere migratie) moeten aanpassen naar het beschermen van mensen die naar Europa vluchten en asiel willen aanvragen in de EU. De staatssecretaris zou deze boodschap actief uit moeten dragen: in debatten in de Kamer, tijdens een werkbezoek aan de grens met Wit-Rusland of op een EU-overleg over migratie. Op deze wijze kan Nederland een bijdrage leveren tegen de huidige erosie van fundamentele rechten zoals het recht op het vragen van asiel, bescherming tegen *refoulement* en het verbod op collectieve uitzettingen.

VluchtelingenWerk roept de staatssecretaris tevens op om een signaal af te geven aan de Europese Commissie. Zij zal als hoeder van het EU-recht krachtig moeten acteren, wars van politieke motieven. Hiervoor is van belang dat coalities van lidstaten pushbacks veroordelen als schendingen van internationaal en Europees recht – of ze nou in Griekenland, Libië, Polen of op de Balkanroute plaatsvinden – en doeltreffende acties eisen zoals het korten op EU-fondsen of het starten van juridische procedures.

De verantwoordelijkheid van Nederland bij schendingen aan de buitengrenzen

De ACVZ stelt in haar recente *policy brief* '[EU grenzen zijn ook onze grenzen](#)' dat de wijze waarop grenzen worden bewaakt een gezamenlijke verantwoordelijkheid is van de EU-lidstaten – en dat een EU-lidstaat zoals Nederland of een internationale organisatie zoals de EU aansprakelijk kan worden gesteld op grond van een 'internationale onrechtmatige daad' als bij de grensbewaking internationale regels worden geschonden.

Hierbij springt de rol van het Europees Grens- en kustwachtagentschap Frontex het meest in het oog. De [klachten](#), onderzoeken en rapporten over misstanden, wanbeheer en betrokkenheid bij pushbacks en andere mensenrechtenschendingen stapelen zich op. Het Europees Parlement nam recent een [resolutie](#) aan om een deel van de begroting van volgend jaar te bevriezen totdat Frontex het toezicht op het respecteren van mensenrechten verbetert.

In dit verband wijzen wij er tevens op dat het Europees Hof voor de Rechten van de Mens recent (na een jarenlange procedure) heeft erkend dat [Kroatië schuldig is bevonden aan de dood van het 6-jarige Afghaanse meisje Madina](#) die op afschuwelijke wijze om het leven kwam na een gewelddadige pushback. Deze zaak was aangespannen door onze Kroatische partners *Are You Serious* (AYS) en het *Centre for Peace studies*. AYS liet ons weten dat er momenteel grote zorgen zijn om de betrokkenheid van Nederland: sinds de Nederlandse politie trainingen geeft bij de Kroatische politie over de inzet van politiehonden is er een grote toename van meldingen van ernstige hondenbeten door slachtoffers van pushbacks waarbij de Kroatische politie is betrokken.

VluchtelingenWerk maakt zich grote zorgen om de Nederlandse bijdrage (materieel en financieel) aan Frontex-operaties, onder andere in Kroatië. Wij dringen erop aan dat de Nederlandse bijdragen aan Frontex worden opgeschort in de gebieden waar pushbacks en andere schendingen/mishandelingen plaats vinden.

Impasse in de onderhandelingen EU Asiel- en Migratiepact

Op dit moment, ruim een jaar na de lancering van het EU asiel- en migratiepact, waarbij de beloften "*No More Morias*" en een '*fresh start*' gemaakt werden is sprake van een impasse in de onderhandelingen over het pact. Het 'solidariteitsmechanisme' (het meest cruciale onderdeel van de nieuwe *Asylum Migration Management Regulation* die het Dublinverdrag moet vervangen) dreigt te mislukken. De huidige impasse in de onderhandelingen is onwenselijk én oplosbaar. Van de 27 EU-lidstaten houdt een klein deel veranderingen tegen. Europese landen die respect hebben voor het vluchtelingenrecht moeten samenwerken; de menselijke en politieke gevolgen zijn immers immens.

De situatie in Griekenland: vluchtelingen zitten vast en hebben honger

De situatie van de vele duizenden vluchtelingen en asielzoekers in Griekenland is onhoudbaar. Het grootste deel van de vluchtelingen in Moria 2 en de andere eilanden is Afghaans en Syrisch. Zij krijgen een 'copy paste' niet-ontvankelijk verklaring omdat ze in theorie 'veilig' naar Turkije terug zouden kunnen. Maar Turkije neemt sinds maart 2020 geen vluchtelingen terug waardoor deze mensen geen kant op kunnen. De Europese

Commissie stelt in [antwoord](#) op parlementaire vragen dat mensen die een afwijzing hebben gekregen op deze grond, alsnog in procedure moeten worden genomen mede gelet op artikel 38 lid 4 van de Procedurerichtlijn. Dit klemt te meer nu er een hongercrisis dreigt in de Griekse kampen. [International Rescue Committee](#) slaat alarm en stelt dat 40 procent van de mensen geen voedsel meer krijgt vanwege administratieve redenen of omdat hun verzoek is afgewezen. [Eurocommissaris Johansson riep de Griekse overheid eind vorig jaar op](#) om een ieder in de Griekse vluchtelingenkampen van basale levensbehoeften te voorzien, onafhankelijk van hun status.

VluchtelingenWerk vraagt de staatssecretaris om er bij Griekenland op aan te dringen om asielzoekers die een beslissing van niet-ontvankelijkheid ontvangen omdat Turkije een 'veilig land' zou zijn, per direct alsnog in de asielprocedure op te nemen. Zij zitten nu *in limbo* in een onmenselijke situatie die strijdig is met de Europese Procedureverordening. Tevens moeten de Griekse autoriteiten ervoor zorgen dat alle mensen in de Griekse vluchtelingenkampen voedsel krijgen om zo de hongercrisis in de kampen af te wenden. Het is belangrijk dat het voedselprogramma weer bij UNHCR wordt belegd.

Om Griekenland te ontlasten en mensen die vastzitten in onveilige situaties te helpen, pleiten wij voor de relocatie van 5.000 mensen die vastzitten in Moria 2 en andere Griekse kampen met een coalitie van welwillende landen en een hernieuwd commitment voor relocatie en solidariteit via het *voluntary relocation scheme*. Wij roepen de staatssecretaris op hierover in gesprek te gaan met het Franse voorzitterschap van de EU.¹ De ambitie in het regeerakkoord om met een kopgroep van gelijkgestemde landen samen te werken op onder meer relocatie, biedt hiervoor een goede opening.

Criminalisering en intimidatie van hulpverleners en ngo's

Op 18 november jl. stonden 24 hulpverleners in Griekenland terecht. Hun 'misdad' was het helpen van mensen die via bootjes aankwamen door *Search and Rescue* (SAR) operaties. Zij riskeren gevangenisstraffen tot 25 jaar. Onder deze mensen bevindt zich ook de Nederlandse [Pieter Wittenberg](#). Hij deed humanitair werk op Lesbos voor vluchtelingen en asielzoekers en werkte als schipper op een SAR-reddingschip. Ter zitting is besloten om de rechtszaak uit te stellen: de rechtbank in Mytilini achtte zich niet bevoegd en stuurde de zaak door naar een hoger Hof. De Griekse autoriteiten duiden dit humanitaire werk ten onrechte als 'mensensmokkel'. Dit is in strijd met internationale en Europese verdragen waarin het recht om grenzen te overschrijden om bescherming te zoeken en mensen bij SAR-operaties naar een veilige haven te brengen, is verankerd.

De criminalisering van humanitair werk en ngo's is een giftige trend. Onze Griekse partners geven aan dat het door de restricties en ondoorzichtige administratieve eisen steeds lastiger is om vluchtelingen van medische, juridische of andere hulp te voorzien. Er heerst angst over de steeds verdergaande intimidatie en criminalisering van hulp. Het proces voor drastische aanscherping van de 'regels' voor registratie van ngo's in Griekenland is onderdeel van het ontmoedigingsbeleid. De registratie van onder andere de zeer gewaardeerde ngo [Refugee Support Aegean](#) is ingetrokken. VluchtelingenWerk

¹ Zie ook onze [oproep ten behoeve van Wereldvluchtelingendag met een Europese coalitie](#) die nog steeds actueel is

maakt zich hier grote zorgen over omdat deze ngo zeer belangrijk juridisch werk verricht voor onder meer Griekse statushouders.

Deze intimidatie treft niet alleen ngo's en hulpverleners maar ook journalisten en media. Trouw berichtte over [journalist Stavros Malichudis](#) die door de Griekse geheime dienst werd gevolgd nadat hij een artikel publiceerde over een 12-jarige Syrische vluchteling in een opvangkamp in Kos die dat een gevangenis noemde. De druk op journalisten is een direct gevolg van een recente Griekse wetwijziging, waarbij het strafbaar gesteld is om 'nepnieuws' (i.c. kritiek op het Griekse migratiebeleid) te verspreiden. Overtreders kunnen tot vijf jaar celstraf krijgen. [Human Rights Watch](#) stelt onder andere *'in Griekenland loop je nu het risico om in de gevangenis terecht te komen als je je uitspreekt over zaken van publiek belang, als de regering zegt dat het nepnieuws is'*.

VluchtelingenWerk maakt zich grote zorgen om de trend van intimidatie en criminalisering van hulpverleners en ngo's. Wij verwijzen hierbij naar onze [gezamenlijke brief](#) met zeven organisaties en doen opnieuw een klemmende oproep aan het kabinet om deze criminalisering in EU-verband te veroordelen en het humanitaire imperatief blijvend uit te dragen. Is de staatssecretaris hierover in gesprek met zijn Griekse ambtsgenoot?

Ook verzoeken wij de staatssecretaris om zijn zorgen uit te spreken over het intrekken van de registratie van ngo's waaronder *Refugee Support Aegean* en de intimidatie van Griekse media die kritisch zijn op het migratiebeleid naar aanleiding van de recente Griekse wetwijziging over 'het verspreiden van nepnieuws.'

Wij hopen dat u onze inbreng kunt gebruiken in het debat. Voor vragen of een toelichting hierover zijn we uiteraard beschikbaar.

Met vriendelijke groet,

Frank Candel
Bestuursvoorzitter VluchtelingenWerk Nederland